

Денис Січинський — композитор, який писав серцем

(до 160 -річчя від дня народження Дениса Січинського (1865-1909), українського композитора, музичного діяча)

Січинський Денис Володимирович (02.10.1865, Ключинці, Гусятинський р-н, Тернопільщина — 26.05.1909, Станіслав). Український композитор і хоровий диригент, перший професор музики у Галичині, музично-громадський діяч, педагог. Автор музики до пісні «Мир вам, браття, всі приносим » на вірші о. І. Гушалевича, який у 1848 році Головна Руська Рада прийняла за національний гімн галичан-русинів.

Денис Січинський розпочав свою композиторську діяльність наприкінці 80-х років XIX ст. Вона була пов'язана з містами Західної України — Станіславом (нині Івано-Франківськ), Перемишлем, Коломиєю, Львовом. Обравши шлях музиканта-професіонала, Січинський жив у дуже важких умовах, у великій матеріальній скруті, які були типовими тоді для української культури в цілому.

Народився Денис Володимирович Січинський у 1865 році в селі Ключинцях на Тернопільщині. Його батько, за професією вчитель, був фінансовим управителем панського маєтку. Сім'я часто переїжджала в пошуках роботи.

У Тернополі Денис закінчив початкову школу і вступив до гімназії. В ті часи (1879–1887) навчання там велося німецькою і польською мовами. З 80-х років культурне життя Тернополя значно активізувалося: «Руський народний театр» ставив п'єси І. Котляревського, М. Кропивницького, М. Старицького та інших, громадськість святкувала роковини Т. Шевченка, організовувалися хори, почала виступати видатна співачка Соломія Крушельницька.

Все це мало позитивний вплив на молодого Січинського. Він прилучається до хорового співу, починає серйозно займатись музикою. Йому

допомагає вчитель музики гімназії Лев Левицький а також піаніст, органіст і композитор Владислав Вшелячинський. Останній, зокрема, став першим учителем Дениса з композиції. Саме в 1886–1887 роки Січинський написав кілька хорів, фортепіанних п'єс, пісень для голосу. Закінчивши гімназію (1887), він переїжджає до Коломиї.

Але вже через рік, зібравши трохи грошей, Денис Володимирович вступає до Львівського університету. Невдовзі його вибір остаточно зупиняється на музиці. Цьому могла сприяти зустріч із Вшелячинським, який на той час був професором Львівської польської консерваторії. За три роки навчання (1890–1892) композитор завершив свою музичну освіту в консерваторії по класу професора К. Мікулі, учня Шопена.

У студентські роки Січинський написав порівняно небагато («Дума про Нечая» для тенора з фортепіано, ряд пісень). Зате він бере активну участь у музично-громадському житті Львова, зокрема керує хором, дає концерти, виконуючи твори М. Лисенка М. Вербицького, О. Нижанківського та інших.

У 1892 році композитор створив кантату «Дніпро реве» і в'язанку народних пісень для хору. Разом із солоспівом «У гаю, гаю» та хором «Коби я був пташков», написаними раніше, вони знаменували появу яскравої мистецької особистості (до речі, кантата «Дніпро реве» на конкурсі у Львові одержала першу премію).

Не маючи постійної роботи, композитор часто міняє місце проживання, шукаючи твердого заробітку. Із Львова він переїздить до Перемишля, потім до Стрия, а 1899 року — до Станіслава де він і жив з невеликими перервами до самої смерті.

Крім композиторської діяльності, Січинський працює з хорами концертує з ними, організовує музичні товариства, створює у Станіславі музичне видавництво і музичну школу.

Чи не найактивнішою була композиторська праця Січинського на початку ХХ ст., зрілий період його творчості. Тоді він написав оперу «Роксолана», кантату «Лічу в неволі», хори «Пісне моя» «Непереглядною юрбою», «Мій краю коханий», романси «Як почувеш вночі», «І золотої, й дорогої», «Із сліз моїх», обробки українських народних пісень, музику до театральних вистав, твори для оркестру й окремих інструментів.

Останні роки життя Січинського були дуже важкими але й тяжко хворий він не переставав працювати: закінчував оперу гармонізував на замовлення видавця колядки і щедрівки. Помер композитор 1909 року в Станіславі (нині Івано-Франківськ). На могилі митця споруджено вже за радянського часу пам'ятник. Його іменем названо Івано-Франківське музичне училище.

Січинський продовжив той напрямок композиторської праці, який утвердив М. Лисенко у вокальній і вокально-інструментальній музиці.

Музично-громадська праця Дениса Січинського сприяла піднесенню музично-культурного життя на Західній Україні.

Твори

- опера «Роксоляна» (1908)
- кантати «Дніпро реве» (1892), «Лічу в неволі» (1902, слова Т. Шевченка), «Дума про Нечая» (для голосу з фортепіано)
- хори та солоспіви на слова Т. Шевченка, І. Франка та ін.
- духовні твори
- збірка обробок народних пісень, пісні для дітей; фортепіанові мініатюри

Денис Січинський займає особливе місце в історії української культури, адже він першим серед галичан вибрав музику своєю професією і повністю присвятив себе мистецтву. Крім композиторської діяльності він проявив себе як диригент, педагог, фольклорист, музичний критик, організатор мистецького життя Галичини кінця XIX - початку XX століття.

Хорова творчість Д. Січинського є вагомим етапом у розвитку національної музичної культури кінця XIX – початку XX ст. Як вже було зазначено, вона ознаменувала початок професіоналізму в західноукраїнській музиці того періоду і стала фундаментом для її подальшого розвитку.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕНИСА СІЧИНСЬКОГО У СТАНІСЛАВІВСЬКИЙ ПЕРІОД

ДЕНИС СІЧИНСЬКИЙ – ПЕРШИЙ ГАЛИЦЬКИЙ МАЕСТРО

Першим композитором-професіоналом на Західній Україні був Денис Січинський (1865–1909 рр.). Педагог і диригент, організатор громадський діяч, автор чисельної композиторської спадщини, він мав мужність повністю присвятити себе мистецтву, створивши підґрунтя для майбутньої професійної творчості С. Людкевича, В. Барвінського та інших.

З 1899 р. Денис Січинський майже постійно жив у Станіславові та в його околицях. Саме тут він розгорнув широку музичну діяльність – організував три сільські хори. Перший та другий (1899- 1900 рр.) – у селах Угорники та Микитинці, що біля Станіслава, де згодом продовжував керувати микитинецький учитель Володимир Грицишин, а третій (1901-1902 рр.) – у селі Викторів біля Галича, де й написав кілька творів, серед яких і кантата для хору з оркестром «Лічу в неволі» У кінці XIX на початку XX ст. у Станіславові розпочався інтенсивний розвиток музично- хорового життя. Воно концентрувалося в товаристві «Боян», заснованому Д.Січинським в 1896 р. З кожним роком товариство творчо зростало. Станіславівський хор «Боян» був одним із найкращих в Галичині. Йому надсилали свої твори композитори С.Воробкевич, В.Матюк, Й.Кишакевич, О.Нижанківський, М.Лисенко та ін.

Тоді завзято працювали на музичній ниві три ентузіасти хорової справи – Ромуальд Зарицький (відомий як автор «Музичних календарів», в подальшому – голова «Бояна»), Є.Якубович та диригент І.Біликовський. Окрім хору, вони заснували ще й музично-драматичний гурток та музичну школу. Під керуванням Дениса Січинського хор неодноразово виступав разом із військовим симфонічним оркестром, для якого Січинський інструментував свої твори, серед яких: «Лічу в неволі», «Дніпро реве», «Минули літа молодії» та ін. Перша українська музична школа в Галичині була відкрита 15 вересня 1902 року завдяки товариству «Станіславівський Боян». Мистецьке керівництво школою взяв на себе Д.Січинський. Тут основними були такі предмети, як «1) наука елементарних засад музики; 2) наука гармонії, контрапункту, композиції, інструментації; історії і естетики музики; 3) наука гри на фортепіані (курс елементарний, середній і висший); 4) наука гри на скрипці і прочих смичкових інструментах; 5) наука співу сольового і хорального» . Згодом музична школа була реорганізована на Філію Музичного інституту імені М.Лисенка, яка, крім Станіслава, функціонувала в таких містах Прикарпаття, як Коломия (1929), Рогатин (1937) У червні 1902 р. за ініціативою Д.Січинського в Станіславі було засноване нотне видавництво «Музична бібліотека», яке видало понад 20 випусків творів М.Лисенка, С.Воробкевича, М.Вербицького, Д.Бортнянського, Д.Січинського та ін. Відділ «Станіславського Бояна» листувався із композиторами О.Нижанківським, Й.Кишакевичем, Ф.Колессою тощо. Не маючи матеріальних засобів для прожиття, Денис Січинський змушений був їздити по селах. Так, у 1903-1904 рр. Січинський ставить на сільській сцені силами аматорів с.Серафінці Городенківського повіту та оркестрантів зі Станіслава дитячу оперу М.Лисенка «Коза-дереза» та «Вечорниці» П.Ніщинського. Свою тугу за родинним життям він заспокоював у сім'ї свого брата о.Емануїла Січинського в селі Радча біля Станіслава. Там неодноразово народжувалися його музичні твори. У 1906 р. Д.Січинський написав симфонічну поему «На вічний сон» (на жаль, цей твір не був виданий). У 1907 р. він пише композицію «Минули літа молодії» для мішаного хору та фортепіано. У цьому ж році Січинський почав працювати над оперою «Роксоляна», лібрето якої було написане І.Луциком російською мовою. На прохання композитора текст опери був перекладений Степаном Чарнецьким, і Січинський продукував музику вже до українського тексту. Півтора року тривала робота над оперою. За цей час був підготовлений пролог, перший та другий акти. Третій акт був написаний тільки для супроводу фортепіано. З жовтня 1907 р. по серпень 1908 р. Січинський проживав у о.Джулинського – пароха із с. Лапшин, що біля Бережан. На жаль, недуга і смерть композитора не дозволили йому побачити у сценічному варіанті свою єдину оперу. Лише дещо пізніше її по-ставили українські театри в 1912 р. у Львові, Коломії та Тернополі (інструментовку третього акту зробив М.Коссак). Трагічною сторінкою в

біографії композитора було його друге відвідування Коломиї. У місті тоді спалахнула епідемія холери, і Січинський, знову ж таки не маючи жодних засобів для існування, займався перевезенням на кладовище трупів. Останні дні життя композитора були особливо важкими, але й тяжко хворий він не переставав писати музику. Завершив оперу «Роксолана», згармонізував на замовлення Гакслера колядки і щедрівки. Деколи його відвідували нечисленні друзі-композитори. А 26 травня 1909 року розбитий важким життям, хворобами та нестатками Денис Січинський помирає. У станіславівському готелі багаточисельна станіславівська громада проводжала композитора на вічний спочинок. Під час похоронного походу «Станіславівський Боян» під орудою Є.Якубовича виконав пісню «Тихий вітер», а похоронні пісні на чергу виконував сільський хор з с. Микитинці під управою В.Грицишина. Згодом, 15 грудня 1910 р. станіславівське товариство «Боян» влаштувало концерт, присвячений пам'яті композитора. Програма, що складалася виключно з творів Дениса Січинського, була виконана місцевими аматорами. Два фортепіанні твори Січинського «Марш» та «Мазурку» виконала молода піаністка С.Якубович. Запам'ятався також виступ співаків П.Бачинської («Із сліз моїх» і «Не співайте мені сеї пісні») та П.Чайківського («У гаю, гаю», «У мене був коханий край»). Чоловічий хор з надзвичайною експресією та глибиною почуттів виконав твори на слова І.Франка «Непереглядною юрбою», «Даремне, пісне». Творчість Січинського охоплює різноманітні жанри – оперу «Роксоляна», хори, кантати, солоспіви, фортеп'янні мініатюри. Його опера «Роксоляна» не була поставлена за його життя, хоча Січинський і завершив роботу над нею, навіть оркестрував. Нову редакцію опери здійснив М.Скорик у 1993 р., в якій вона була поставлена на сцені Львівського оперного театру силами Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. Проте попри цікаві мелодії, драматичні сцени, опера має певні істотні недоліки в оркестровці та композиційній будові. Найсильнішою сторінкою мистецької спадщини Січинського є солоспіви, в котрих він виявився справжнім майстром драматичного монологу, створив неповторний індивідуальний почерк, позначений глибоким внутрішнім неспокоєм, експресією. Провідні почуття солоспівів композитора – туга, смуток, відчай, які передає з особливою силою і переконливістю. Такими є його сольні пісні «Пісне моя», «Даремне, пісне» (на сл. І.Франка), «Кілько дум ту переснилось» (сл. Уляни Кравченко), «Із сліз моїх» (сл. Г.Гайне). Рідше зустрічаємо настрої споглядання, мрійливості, спокійної задуми, пов'язаної з досконалістю світу природи, хоча і в цьому колі настроїв виникають дуже цікаві зразки, як, наприклад, один з кращих його творів «Бабині літа» на вірші Мар'яна Гавалевича чи «У гаю, гаю» на вірші Шевченка. Автобіографічними рисами, настроями туги і безнадії, позначені й обидва його масштабніші опуси – хорові кантати, в яких, однак, саме партія соліста займає чи не головне місце, ніби уособлюючи самого «ліричного героя» – «Дніпро

реве» на текст Василя Чайченка та «Лічу в неволі і дні, і ночі» до поезії Шевченка.

"Це була людина середнього росту, незвичайно скромна. В розмові був дотепний, хоч хвилями дещо загамований. Характер мав хрустальний, а душу благородну і ніжну. В житті не умів давати собі ради, тому охоче перебував у нас, і добре почував себе, маючи щирі опіку і мого батька за друга," згадувала учениця Дениса Січинського - Марія Якубович-Качмарська.

У серцях прикарпатців завжди житиме ім'я великого бояна галицької землі – першого українського музиканта-професіонала Дениса Січинського, праця якого піднесла культурно-освітній та національний рівень місцевих жителів на значно вищий рівень. Він залишив для нащадків свою пісню, яка стала безсмертною.

Надгробок Дениса Січинського в Івано-Франківськ

Пам'ятник Січинському

У 1933 році Львівська «Просвіта» оголосила конкурс на проект надмогильного пам'ятника композиторові Денисові Січинському.

У той час, як пише у своїй книзі про Зорія Володимир Баран, могила Січинського знаходилася у південно-західній частині цвинтаря. Там ховали найбільш бідніших. Однокурсники Михайла Зорія зі скульптурного факультету взяли за роботу. Сам Зорій, який був живописцем, спершу навіть не планував

брати участь в конкурсі. Тільки давав друзям поради. А якось вночі сів і сам намалював. У 1933 році пам'ятник так і не спорудили – журі нікому не присудило першої премії.

Надгробок Січинському встановили у 1943 році. Зорій свій проект доопрацював. Основу – бандуру – лишив тією ж, але окремі компоненти змінив. «Тато хотів ще, щоб той пам'ятник співав, – згадує донька художника. – Мало бути таке обладнання, яке б на вітрі виконувало акорди з вальсу Січинського».

В житті Михайла Зорія було безліч проектів: він знайий не тільки як майстер пейзажів, а й як чудовий портретист. Згадують про нього як про людину, що не зраджувала своїм принципам, любила сім'ю, мистецтво... і котів.

А в середині 80-их років минулого ст. поліття в музичному училищі Івано-Франківська створено музей, документи та матеріали якого розповідають про життєвий та творчий шлях Дениса Січинського.

Серед найбільш цінних експонатів музею – єдина прижиттєва фотографія Д.Січинського, виконана, як вказують дані на зворотному боці, у станиславській майстерні відомого на той час фотографа Йосифа Едера. Зображення композитора – типового представника галицької інтелігенції в традиційному для початку ХХ століття вбранні – стало основою для всіх репродукцій образу Д.Січинського у друкованих виданнях. Великий портрет митця та художня композиція «Минули літа молодії», створена у 1988 році, належать пензлеві Олександра Каравая. Автор зобразив композитора у час творчого натхнення: маестро сидить з пером у руці за роялем, на якому догорає «скапана» свічка як символ, за словами С.Людкевича, «загубленого таланту». До речі, цей меморіальний рояль марки «Franciszek Woroniecki» зберігається в музеї і є одним з найцікавіших його експонатів. Відвідувачі музею мають можливість побачити ще одну антикварну цінність – цитру австрійської фірми «German Trapp». Цей унікальний музичний інструмент, що користувався значною популярністю серед любителів музики того часу, був придбаний у Дарки Бандрівської – племінниці Соломії Крушельницької. Д.Січинський писав твори для цитри, але, на жаль, вони не збереглися, адже сам композитор мало опікувався власною музичною спадщиною.

Особливої уваги заслуговують рукописи Д.Січинського. Експозицію музею прикрашає клавір кантати «Лічу в неволі. Звертає на себе увагу титульна сторінка з присвятою Олександрі Домбчевській, яка була донькою священика з Вікторова. Саме в цьому прикарпатському селі взимку 1902 року, як вказує підпис в кінці клавіру, створена музика одного з кращих творів композитора на сл. Т.Шевченка. Цей унікальний документ доповнює фотографія О.Домбчевської – молоді красуні в національному вбранні, до якої Д.Січинський, мабуть, мав особливу симпатію... Серед інших рукописів виділяються декілька фортепіанних мініатюр композитора, а також старанно переписані рукою Д.Січинського твори Ф.Шопена.

Чимало документів та матеріалів музею свідчать про активну музично-громадську діяльність Д.Січинського під час його перебування в Станиславові. Це керівництво хором товариства «Станиславівський Боян»; організація хорових колективів у прикарпатських селах – Угорниках, Микитинцях, Радчі, Вікторові; створення першої в Галичині української музичної школи, згодом реорганізованої у філію Музичного інституту ім. М.Лисенка; заснування нотного видавництва, яке опублікувало понад 20 випусків творів українських композиторів, в тому числі самого Д.Січинського. Ці прижиттєві видання мають не тільки історичну, пізнавальну, але й художньо-естетичну цінність, адже виконані з високою якістю поліграфічної техніки. У фондах музею зберігаються численні твори Д.Січинського, опубліковані нотними видавництвами, «Торбан», «Львівська українська накладна», «Просвіта», «Музична Україна», а також зарубіжними музичними центрами. Це свідчить про значну популярність творчості Д.Січинського. Непересічна постать митця постає у різних документах та матеріалах музею. Це газетно-журнальні статті та спогади, що висвітлюють сторінки життєвого та творчого шляху маестро; програмки концертів, на яких виконувались його твори; поштові листівки, присвячені композитору; фотографії та інші документи.

Особливо слід виділити проведення в Івано-Франківську спочатку обласного, а згодом Всеукраїнського конкурсу хорових колективів ім. Д.Січинського, про що свідчать афіші цього престижного мистецького заходу. В 1979 році в Івано-Франківському музично-драматичному театрі ім. І.Франка була успішно поставлена п'єса І.Новака «Лічу в неволі», створена на основі окремих фактів біографії Д.Січинського. Екземпляр твору з дарчим надписом автора також зберігається в музеї. Відвідувачі обов'язково звертають увагу на творчу роботу скульптора Петра Сопільника, який зобразив композитора у повний зріст. Накинувши на плечі довгий плащ та натягнувши на голову капелюха, Д.Січинський з портфелем у руці та цитрою під пахвою важко, але вперто йде назустріч вітру і своїй долі, опутивши голову...

Два гобелени роботи В.Гурської вказують роки життя маестро (1865-1909). Д.Січинський був похований на міському кладовищі Станіслава. А в 1943 році на його могилі встановлено пам'ятник у формі бандури роботи відомого художника і скульптора Михайла Зорія. На жаль, на початку 80-років минулого століття влада зруйнувала цвинтар і тільки завдяки зусиллям місцевої української інтелігенції вдалося відстояти декілька пам'яток. На сьогодні це Меморіальний сквер, своєрідний духовний Пантеон, де перепоховані українські січові стрільці, воїни УПА, Герой Небесної сотні Роман Гурик, воїни АТО. Кожного року 2 жовтня в день народження Д.Січинського тут урочисто відбувається вшанування пам'яті композитора за участю викладачів та студентів Івано-Франківського музичного училища. А екскурсії, що проводяться в музеї Д.Січинського не тільки мають пізнавальне значення, а й відіграють важливу роль у вихованні молоді, прищепленні любові та поваги до надбань національної культури.

Постать Д.Січинського викликає зацікавлення українських музикознавців. Це, передусім, праця доктора мистецтвознавства, професора Львівської національної музичної академії імені М.Лисенка Стефанії Павлишин. З'являються нотні видання творів композитора. На честь митця встановлена обласна премія, лауреати якої – це провідні музиканти нашого краю. Ми пишаємося тим, що в нашому місті жив, творив і знайшов свій останній спочинок Денис Січинський.

...Найбільшою пам'яткою про митця є його роботи..

